

Književna poročila.

Dr. Justus Wilhelm Hedemann: Die Fortschritte des Zivilrechtes im XIX. Jahrhunderte. Erster Teil: Die Neuordnung des Verkehrslebens. Berlin, Karl Heymann 1910, X + 151 str. Cena 4 M.

Romanisti se zanimajo dandanes bolj za asiologijo in papirologijo, kakor za pandekte in obče pravo, germanisti raziskujejo vedno le pravne razmere srednjega veka, modernim zakonodajalcem gine zmisel za zgodovinsko podlago državlanskega prava. Pisatelj obžaluje le-to dejstvo; češ, razumljivo je, ako mlad človek, ki je iz veleindustrijalne rodbine, odmenjen za vstop v upravni svet kake velebanke, z lahkoto pogreša organičnega stika historičnega pa modernega prava ali — zrel mož ne sme prezreti, da se vsaka pravna veda zblini, ako se dan na dan ne pogloblja — v pravno zgodovino. Zato si je postavil Hedemann nalogo, da zgradi pot, držeečo iz sedanjosti nazaj v preteklost do verodostojnih historičnih tal. Ali retrospektive vsega civilnega prava on sam nebi zmoget; zato si je omejil nalogo časovno na prilično sto let nazaj, krajevno na Nemško in njene 3 sosede, Francijo, Avstrijo in Švico, stvarno na vélike vodilne, v resnici napredne ideje. — Vse gradivo hoče v 4 delih razložiti. Prvi je baš gori naznanjena knjiga, drugi del bo obsegal snov o novi uvedbi gospodarstva nad zemljo, tretji o novi uredbi delovnega prava, zadnji družbinskega prava.

Naj iz množice »velikih, v resnici naprednih idej« iz prve knjige naštejemo nekaj najvažnejših po imenih. V prvem oddelku, naslovljenem »pripoznanje proste osebnosti«, izvaja med drugim zgodovino obrtne in trgovske prostosti, poselsko pravo; odpravo prepovedi glede obrestne mere; odpravo ovir prostega sklepanja pogodeb, kakor umiljenje pravil glede »laesio enormis« in »lex Anastasiana«, konvencionalne kazni, nagraditve zdravnikov in odvetnikov. Nov oddelek velja varstvu »pravice do samega sebe«, vsebujoč pravila splošne prostosti za sklepanje pogodeb za vse prihodnje premoženje, prepoved zlorabe konkurenčne klavzule; prostost ustanavljanja društev in ustanov; varstvo imena posameznikov, jurističnih oseb, inozemcev.

V drugem oddelku razpravlja pisatelj o »mejah osebnosti«. Tu razumeva pisatelj odreko samopravnosti pri pijancih, slabih gospodarjih; nadalje »postulat socijalnega prava«, t. j. moderniziranje odškodninskega prava, zahtevo po splošnem upoštevanju, načela o »veri in poštenju«, prepoved šikan, boj zoper oderuštvo in nepošteno tekmo.

Vsi ti in še drugi problemi so pod vidikom »nove uredbe prometnega življenja« zbrani v logičen sistem. Metoda razpravljanja o posameznih problemih pa je v tem, da vsak problem posebej iz prvih korenik do sedanjega lica izvede stopnjo za stopnjo in sicer za 4 države. Pri tem pa ne upošteva le literature teh dežel, ampak tudi — in to mu je šteti nedvomno za prav posebno zaslugo — tudi parlamentarni postanek zakonov. — Da

predočim Hedemannovo metodo, naj posežem v pestro množico problemov in predočim n. pr. problem, tičoč se uveljave »načela o veri in poštenju«. Romansko naziranje — uti lingua nuncupassit, ita ius esto« — dopuščalo je radi nepoštenja le — »exceptio doli«, torej procesualen, ne materijalno-praven pripomoček. Še v drugi polovici 18. stoletja stali so juristi (pandektisti) na tem stališču; leta 1877 napisal je Schlosser sestavek in z njim hotel dokazati, da se brez rimske podlage osobito pri splošnem delu »o kontraktih« ne more izhajati. Prva sled načela »vere in poštenja« je v starem nemškem rgovskem zakoniku iz leta 1861. Motivi so tu določno izražali nasprotje duhu pandektov: ne po »navadnem pomenu besedij in znakov«, ampak z ozirom na »vero in poštenje« naj se sodi izraz volje! Temu je sledilo nemško državljansko pravo, le-temu osnutek za novelo k avstrijskemu obč. drž. zakoniku. — Pisatelj preroka vpliv na razvitek načela tako francoskemu pravu (Code civil: »les conventions doivent être exécutées de bonne foi«) kakor tudi saksonski kodifikaciji iz l. 1863 (»die Erfüllung des Vertrages nach den gesetzlichen Vorschriften über den in Frage stehenden Vertrag und überhaupt nach Treu und Glauben und nach der Handlungsweise eines redlichen Mannes«). Za to takrat ni še bilo pogojev vsestransko razvitega prometa. Komentatorji so globokejši zmisel teh določeb omalovaževali, še le Steinbach je postavil načelo: vera in poštenje bodi ovira nebrzdani prometni prostosti. Da je nemški državni zakonik daleč presegel prejšnje kodifikacije, razvidi se tudi ob primerjanju prvega osnutka in njegovih nagibov s poznejšnjimi. Še le drugi osnutek je zahteval vero in poštenje ne samo pri izpolnjevanju pogodeb, ampak za celo razmerje med upnikom in dolžnikom. Tako je postalo načelo veljavno za vse obligacijsko pravo ter je dalo povod, da se je ustanovila nova šola o razlagi pogodeb (Danz). Razvitek se je pa še nadaljeval in osnutek švicarskega državnega zakonika postavil si je na čelo celega zakonika stavek: »Jedermann hat in der Ausübung seiner Rechte und in der Erfüllung seiner Pflichten nach Treu und Glauben zu handeln«. Obširen opis vsega tega velezanimivega procesa — tu je podano le ogrodje — spremlja pod črto natančni kritični aparat, navajajoč znanstveno literaturo ter podatke iz parlamentarnega gradiva.

Ob tako silnem obsegu gradiva, koje je Hedemann zbral v svoj sistem »nove uredbe prometnega življenja«, mu pač ni v zlo šteti, ako je pustil, tu in tam vrzel, ki bi se bila dala z lahkoto izpolniti. Naj navedem iz avstrijskega prava slučaj! Ako govori v obširnem poglavju o prostem razpolaganju s premoženjem tudi po lastnikovi smrti, kazalo bi pač, da bi omenil tudi še protiateži te prostosti, namreč teženj, ki hočejo potom »dednih dvorov« kmetu zemljo nerazkosano obdržati, kakor je to na Koroškem in Češkem že uzakonjeno. Tudi pri poglavju o špeciálnem odškodninskem pravu bi bilo še marsikaj iz avstrijskega prava primakniti. Vendar ni, da bi s temi opazkami hotel prerokati vrednost knjige — osobito za študij problemov »de lege ferenda«. Ali tudi praktik, ki se hoče naglo informirati o nemškem, francoskem ali švicarskem pravu, se bode knjige s pridom okoristil.

Dr. M. D.

